

Title	<Book Review>Anmeldelse af Undergange. Apokalypter i litteratur og medier.
Author(s)	Schultz, Lauritz Korfix
Citation	外国語教育のフロンティア. 2022, 5, p. 259-263
Version Type	VoR
URL	https://doi.org/10.18910/87581
rights	
Note	

Osaka University Knowledge Archive : OUKA

<https://ir.library.osaka-u.ac.jp/>

Osaka University

Anmeldelse af *Undergange. Apokalypser i litteratur og medier.*

Book review of *Undergange. Apokalypser i litteratur og medier.*
(Going under in Literature and Media)

SCHULTZ, Lauritz Korfix

Abstract

This paper reviews the book *Apokalypser. Undergange i litteratur og medier* (Apocalypse. Going under in Literature and Media) written by Sune Weile and Mia Bang Nedergaard. The book was published by Dansk Lærereforeningens Forlag (publishing house of the Danish Teacher Association) in 2021. It examines how imaginations of the apocalypse have been treated in literature and media, primarily in Danish fiction. Among other things, it is highly appreciated how the book sheds light on the apocalypse in a wide range of texts. However, it is claimed that a clearer focus on how students are to analyze Danish fiction would have made the book more valuable. Finally, the paper questions the book's emphasis on fiction rather than non-fiction.

Keywords: The apocalypse in Danish fiction and non-literary texts.

1. Præsentation af *Apokalypser. Undergange i litteratur og medier*

Hvordan fortælles der om verdens undergang? Det spørgsmål er motoren i Sune Weile og Mia Bang Nedergaards lærebog til dansk på ungdomsuddannelserne, der har fået titlen: *Apokalypser. Undergange i litteratur og medier*. Bogen er udkommet på Dansk Lærereforeningens Forlag. Måske er undergangen tættere på end nogensinde, i hvert tilfælde hvis man ser på Dommedagsuret fra 1947, der i 2021 fortalte, at vi er 100 sekunder fra den endelige apokalypse. Med de seneste års coronapandemi og klimakrise har nye postapokalyptiske undergangsfortællinger kunnet blomstre påny, selv om det ikke skortede på litteratur og andre fiktioner med undergangsmotiver, inden pandemien og klimakrisen udbrød, hvilket blandt andet er en af bogens fine pointer. Bogens sigte og berettigelse, der spreder sig over 176 sider, er, at undergange dels er et nutidigt emne i form af bemeldte klima- og coronakrise og dels værd at beskæftige sig med i et historisk perspektiv. Forestillinger om undergange eksisterer således på tværs af tid og kulturer, hvad enten de er dystopiske eller utopiske, som forfatterne skitserer det.

Forestillinger om verdens totale udslættelse fungerer således som en bred tematisk paraply i

lærebogen. Bogen er, udover et introduktionskapitel og stilesæt, struktureret i fem kapitler, *Religiøse undergange, Krig og undergang, Klimaapokalypsen, Den store pandemi* og *Når intelligensen tager over*. Hvert kapitel, designet med æstetiske og smagfulde farve- og symbolkoder, starter med æggende småtekster, der skal vække nysgerrigheden for derefter på pædagogisk indførende vis at introducere til de læstetekster, eleverne skal analysere. Inden da bremses tempoet en kende i form af refleksionsspørgsmål, der snarere er alment samfundsrettede end egentlige danskfaglige. Derudover giver bogen forslag til elevproducerende og dermed elevaktiverende opgaver, der inden forudsætter, at man har arbejdet med nogle af kapitlets tekster. Bogen indtænker i den forbindelse klogt forslag til at lade eleverne arbejde med medieproduktion i form af podcastproduktion. Til hver analysetekst i kapitlerne optræder forfatter- og tekstintroduktioner, der med et ofte historisk og samfundsmæssigt rids kontekstualiserer læsteteksterne. Der prioriteres således ikke et litteraturhistorisk, sprogligt eller mediemæssigt fokus, snarere et alment samfundsmæssigt og historisk greb på underemnerne til undergangene. Det er dels med til at skabe en bredt funderet interesse for kapitlernes temaer, der også vil give mulighed for at fange de elever, hvis yndlingsfag ikke er dansk og dels med til at svække bogen som danskfagligt fyrtårn. Den kritik vil jeg vende tilbage til.

Hvert kapitel indeholder fem tekster med undtagelse af kapitel fire, *Den store pandemi*, der byder på seks tekster. Spændvidden i tekstudvalget er vidtfavnende. Startende med den bibelske *Johannes' Åbenbaring* over den norrøne digtning i form af *Vølvens spådom*, til Emil Bønnelycke og Michael Strunge, men lærebogen indeholder også nyere tekster af mindre fortærskede forfattere som Rasmus Nikolajsen og Ursula Andkjær Olsen. Introduktionerne til de fem kapitler viser danskfagets elasticitet, forfatternes store overblik og hvordan bogen rækker ud efter andre fag som religion og historie; i form af tekster fra Biblen, introduktioner til buddhisme, et maleri af Hieronymus Bosch, samt arbejdsspørgsmål der giver mulighed for historisk billedanalyse af Victor Vasnetsovs maleri *De fire ryttere* fra 1887, der portrætterer de fire ryttere i *Johannes' Åbenbaring*. Forfatterne foreslår, at der kan læses selektivt og springes mellem kapitler, hvilket mange lærere nok vil at lade eleverne gøre, da der er stof nok til flere skoleår i bogen.

2. Vurdering

I bogens andet kapitel, *Krig og undergang*, argumenterer forfatterne for, at den cirkulære fabel Fugl Fønix reaktualiseres efter 1. og 2. verdenskrig, hvor blandt andet den tyske filosof Oswald Spengler pegede på, at krig er nødvendigt for, at civilisationer kan genopstå, hvordan krig er blevet betragtet som nødvendigt for, at en ny verden kunne skabes, ganske som Fugl Fønix ”som har rødder tilbage til den ægyptiske solkult, hvor den var symbol på den evigt opstående

og nedgående sols cyklus.” (Weile og Bang Nedergaard 2021: 42). Krigene bliver anset som vigtige for at ”få den gamle verden til at styrte i grus, så noget nyt kunne blomstre frem af ruiner” (ibid.). I den forbindelse er Tom Kristensens digt *Landet Atlantis* (1920) velvalgt, fordi det netop skitserer krigens smukke sider. I sidste del af introduktionen til kapitlet beskrives terrorfrygten i Vesten i nyere tid, navnlig efter 11. september 2001. De efterfølgende refleksionsspørgsmål peger i retningen af, hvordan terrorisme kan ses som et undergangsmotiv, men man kan også argumentere for, at terrorrisikoen mere har været en frygt, der, gennem politisk retorik i USA og Europa, har plantet sig i menneskelig adfærd, hvis bevægelsesmønstre ikke skal forstås ud fra en frygt for, at verden vil gå under, men snarere med en frygt for, at man selv eller sine nærmeste kunne blive slået tilfældigt ihjel i en lufthavn eller en metro i myldretiden i en europæisk eller amerikansk storby. I stedet for fokuset på terrorisme havde det klædt kapitlet, om man havde dykket videre ned i undergangsfortællingerne fra den kolde krig og atombombefrygten, der gennem skønlitteraturen er rig på eksempler med undergangsfortællinger. Her tænker denne signatur eksempelvis på Otto Gelstedts digt *Den første maj og brintbomben*, der ville have været oplagt at sammenligne med uddragene fra Inger Christensens *Alfabet*.

At arrangere en lærebogs fokus ud fra en tematisk fællesnævner, i nærværende tilfælde apokalypser, er en meget almindelig måde at skrive lærebøger til danskfaget ud fra og har uden tvivl været et stort udvælgelsesarbejde for forfatterne, hvilket også ses i de mange forslag der gives til videre læsning, som dog godt kunne være tydeligere begrundet. Men det efterlader også mange valg hos til den enkelte lærer, der står med bogen mellem hænderne og skal påbegynde sin forberedelse, både fagfagligt og didaktisk. Spørgsmål, som læreren selv må overveje, er eksempelvis: Hvilke litterære metoder skal der undervises i ud fra de givne tekster? Hvilken danskfaglig værktøjskasse skal der gribes ud efter for at blive klogere på, hvordan sproget tager sig ud i forskellige tiders undergangsfortællinger? Hvordan passer tematikken ind i en litteraturhistorisk kontekst? Hvordan stilladseres de produktive opgaver, der er særdeles åbne i deres formuleringer? De valg, bogen efterlader, kan ses som en kvalitet og befrielse, hvis man selv ønsker at præge undervisningen og ikke bare lade bogen tale. Men også en hæmsko, hvis man var i den tro, at bogen ville mindske forberedelsestiden hos den enkelte underviser.

Derudover har jeg en række andre kritikpunkter til bogens indhold.

Der mangler en litteraturliste. Udover de tekster, eleverne skal analysere undervejs i bogen, kunne man have ønsket sig en litteraturliste over de teoretikere, der nævnes i indledningen til

hvert kapitel, og de er ikke så få. Her tænker jeg dels, at det ville være gavnligt for det tværfaglige potentiale bogen ligger op til, og dels at læreren i sin forberedelsesproces, og den dygtige elev i sine studier, har mulighed for at få et dybere kendskab til de strømninger, ideer og fænomener, der introduceres til.

Endvidere har der sneget sig enkelte småfejl ind i bogen. Eksempelvis er en forklarende note forkert i romanuddraget fra *På marmorklipperne* af Ernst Jünger (s. 54). Noten skulle forklare *purpurdragt* og er i stedet fejlagtigt erstattet af den forrige forklaring, *kobbel*.

En anden klagesang: I bogens første kapitel, der fokuserer på religiøse undergange, vælger forfatterne ganske oplagt digtet *Det kommende* af Michael Strunge (s. 39). Men forfatterne har ladet sig inspirere mere end hvad godt er af introduktionsteksten fra en analyse af Strunges digtsamling *Livets hastighed* fra Litteratursiden.dk fra 2014, hvor skribenten formulerer, ganske som Weile og Nedergaard, at Strunges digte kredser om ”eksistensvilkår og identitetsdannelse”. Weile og Nedergaard burde selv kunne klare en mere selvstændig introduktionstekst til Strunge.

En mere fokuseret danskfaglighed i arbejdsspørgsmålene ville også have styrket lærebogen, hvilket burde have været en smal sag for forfatterne. Det havde tilført bogen mere danskfaglig tyngde, om forfatterne havde skræddersyet arbejdsspørgsmålene ved brug af fagets terminologi, så det ikke blot ville vække interesse for elevernes samfundsmæssige og historiske forståelse af undergange, men også gøre dem til dygtigere danskfaglige tekstlæsere. I arbejdsspørgsmålene til tekster af Tom Kristensen, Ernst Jünger og Emil Bønnelycke går det fint, men mange andre steder kunne en mere fokuseret danskfaglighed i arbejdsspørgsmålene have udfordret eleverne og gjort bogen skarpere. For at nævne nogle eksempler: Til Siri Ranva Hjelm Jacobsens *Havbrevene* kunne man oplagt have lagt op til, at eleverne skulle arbejde med besjæling, i arbejdsspørgsmålene til Inger Christensens to uddrag fra *Alfabet* er ingen spørgsmål, der giver mulighed for, at eleverne kan arbejde med komposition og til Robert Kirkman og Tony Moores *The Walking Dead 2* kunne man have taget tegneserieformatet mere seriøst ved at lade eleverne arbejde med tegneserieteori, fx fra *Grafiske romaner* af Hans-Christian Christiansen og Mimi Olsen.

Undertitlen på bogen er *Apokalypser i litteratur og medier*. Man kan dog ikke tage undertitlen på ordet, for bogen består mestendels af skønlitterære tekster. De fleste af disse er valgte, men hvis titlen for alvor skulle have levet op til sit ry, burde bogen kunne byde på en mere ligelig fordeling af, hvad undertitlen lover. Alternativt skulle man have strøget ”medier” i undertitlen

og fjernet den lille mængde sagprosa, der er i bogen. Med al respekt er jeg sikker på, at bogen ville være fin uden eksempelvis Poul Høis på en og samme tid gennemtærskede og fremragende reportage fra Berlingske *Og hele månen blev som blod* fra 2001, der er skrevet oven på angrebet på World Trade Center. Skulle man have styrket vægtningen af sagprosa for at tilstræbe en mere ligelig fordeling mellem sagprosa og fiktion, kunne man i bogens fjerde kapitel med fordel have arbejdet retorisk med politikernes krisekommunikation under coronapandemien. Mette Frederiksens pressemøder fra marts 2020 er eksempelvis retorisk interessante, da en mulig postapokalyptisk verden var en reel trussel, inden verden kendte coronavirussens potentiale. Ja, faktisk har undergangsmotivet (altid) fyldt hos politikere, også omhandlende andre emner end coronapandemien. Også i nyere tid: Hvis jeg siger flygtninge- og indvandringsdebat, kræver det sikkert ikke meget opfindsomhed selv at støve tekster op fra de sidste 10 års offentlige debat i Danmark, der har haft undergangsmotivet på menuen.

3. Konklusion

Undergange. Apokalypser i litteratur og medier af Sune Weile og Mia Bang Nedergaard indrammer på glimrende vis undergangsmotivet i en bred række af primært skønlitterære, danske teksteksempler. Bogen sætter ikke nye standarder for danskfaglige lærebøger, men er, udover en række mangler blandt andet i form af manglende litteraturliste og danskfaglige arbejdsspørgsmål, tematisk yderst relevant og overordnet set velkureret, både i et historisk og nutidigt perspektiv, hvilket er dens styrke. Bogens ærinde er blandt andet at give en forståelse for, hvordan nyere fortællinger om undergange og apokalypser har rødder i tidligere tiders fortællinger om undergange, og hvordan disse er spundet ind i religion, politik og retorik. På den måde kan bogens tekster om undergange være med at til nuancere forståelsen af de kriser, der i disse år plager vores klode: Coronapandemien og klimakrisen.

Referencer

Olsen, Mimi og Christiansen, Hans-Christian

2015 Grafiske romaner. Frederiksberg: Dansk lærerforeningens Forlag.

Weile, Sune og Bang Nedergaard, Mia

2021 *Undergange. Apokalypser i litteratur og medier*. Frederiksberg: Dansk lærerforeningens Forlag.